Prażmowski Adam

PRAŻMOWSKI Adam (23 X 1853, Siedliska-Kasztel, pow. jasielski – 20 VIII 1920, Kraków), mikrobiolog, leśnik, społecznik. Syn Franciszka, zarządcy majątku, powstańca listopadowego (i styczniowego), i Joanny z Teleśnickich.

W 1871 został usunięty z gimnazjum klasycznego w Przemyślu za patriotyczną działalność konspiracyjną. Pracował jako nauczyciel domowy, maturę zdał jako ekstern (1873) i uzyskawszy stypendium, odbył studia w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublanach (1873–76) pod kierunkiem E. Godlewskiego starszego i (przede wszystkim botaniczne) na uniwersytecie w Lipsku (1876–79), gdzie równolegle pracował w laboratorium A. Schenka pod kierownictwem Ch. Luessena. W 1880 uzyskał tam doktorat na podstawie rozprawy *Untersuchungen über Entwickelungsgeschichte und Fermentwirkung einiger Bakterienarten*. Po powrocie do kraju wykładał w zastępstwie prof. Godlewskiego botanikę i był asystentem w Dublanach. W VII 1882 objął Zakład Botaniki, Fizjologii Roślin i Uprawy Roli w Krajowej Szkole Rolniczej w Czernichowie, gdzie badał problematykę uzyskiwania azotu z atmosfery na potrzeby roślin, prowadził doświadczenia nad selekcją odmian pszenicy, żyta i prosa, a także organizował zbiory dla miejscowego Muzeum Rolnictwa. W 1892 odszedł z pracy z powodu złego stanu zdrowia (przewlekłego zapalenia nerek po przebytej zimnicy) i niechętnego jego postępowym poglądom stosunku władz oświatowych. W uznaniu za opublikowane prace *Der Wurzerknöllchen der Erbse* (Berlin 1890–91) i *Brodawki korzeniowe grochu* („Rozprawy AU” 1893), został powołany na członka korespondenta AU w Krakowie (1893).

W tym czasie P. rozwinął szeroką działalność społeczną, m.in. z F. Stefczykiem organizował wiejskie spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe oraz kółka rolnicze (z pierwszymi w zach. Galicji polami doświadczalnymi hodowli

roślin), był też współzałożycielem Związku Handlowego Kółek Rolniczych w Krakowie (1892) i jego prezesem w 1893–1910. Był też sędzią obywatelskim w Trybunale Handlowym przy Wyższym Sądzie Krajowym.

Do pracy naukowej P. wrócił w 1910 – prof. Godlewski starszy umożliwił mu zatrudnienie w Pracowni Chemii Rolnej UJ. Prowadził tam badania nad bakterią tlenową (azotobakter) żyjącą w glebie, od 1911 wykładał botanikę rolniczą na Studium Rolniczym przy wydziale filozoficznym. W 1913 habilitował się na podstawie pracy *Azotobacter – studien. I. Morphologie und Zytologie. II Physiologie und Biologie* (Kraków 1912). W 1919 został profesorem zwyczajnym i kierownikiem Katedry Mikrobiologii i Uprawy Roślin UJ.

Dokonania naukowe P. koncentrowały się na problemie systematyki bakterii, ich morfologii i rozwoju oraz na wiązaniu wolnego azotu przez bakterie. W pierwszym okresie (Lipsk i Lwów) pracując nad przebiegiem rozwoju *Bacillus subtilis* oraz *Clostridium butyricus* (laseczka sienna i laseczka fermentacji masłowej) zaproponował zasady systematyki bakterii na podstawie rozwoju zarodników. We Lwowie kontynuował temat – pod kierownictwem E. Godlewskiego starszego przygotował pracę *Historia rozwoju i morfologia prątka wąglikowego Bacillus anthracis Cohn*. W Czernichowie zajął się badaniami przyswajania azotu przez rośliny motylkowe, bardzo dokładnie zbadał proces symbiozy bakterii brodawkowych z roślinami motylkowymi (mikoryza), anatomię i rozwój brodawki oraz jej funkcjonowanie w korzeniu, udowodnił też, że tylko bakterie żyjące w brodawkach umożliwiają pobieranie azotu; na pożywkach sztucznych proces ten nie zachodzi. Opisał rolę próchnicy. Trzeci okres – po długiej przerwie –poświęcony był badaniom nad biologią azotobaktera, glebowej bakterii tlenowej wiążącej azot bezpośrednio z atmosfery. Te badania zostały podsumowane w pracy habilitacyjnej. P. wyjaśnił także rolę jądra w komórce azotobaktera.

Prace P. były pionierskie we wszystkich dziedzinach. Ich znaczenie polegało na skrupulatnym opisie morfologii, biologii i rozwoju badanych drobnoustrojów oraz wyjaśnieniu ich funkcjonowania. Zapoczątkował mikrobiologię gleby w

Polsce.

PSB (Z. Kosiek); SBP (W. Roeske); Śródka.

S.M. Brzozowski: *Szkoła Rolnicza w Czernichowie jako ognisko nauk rolniczych w XIX i XX stuleciu*, Warszawa 1963; *Histoire générale des sciences*, ed. R. Taton, T. 3, Paris 1961, s. 466; W. Kunicki-Goldfinger: *Znaczenie prac Adama Prażmowskiego dla rozwoju mikrobiologii*, „Acta Microbiologica Polonica" 1958; M. Mobius: *Geschichte der Botanik*, Stuttgart 1968; APAN OW: sygn. F-35. „Acta Societatis Botanicorum Poloniae" 1954 (B. Hryniewiecki);

Wanda Grębecka

Poprzedni Strona
Następny Strona